

A: miljø

Seges: Fosfor er blevet ignoreret i kampen for bedre vandmiljø

DEBAT

18. december 2020 kl. 1:00 |

Der er ikke sket et tab af fosfor fra det åbne land i en lang periode. Det skyldes utvivlsomt det store fokus på at reducere kvælstof, skriver Flemming Gertz. [Foto: Henning Bagger/Ritzau Scanpix]

DEBAT: Der er behov for en mere helhedsorienteret tilgang til at nå målene i vore kystvande, hvor fosfor i højere grad kommer i fokus, skriver chefkonsulent Flemming Gertz fra Seges.

Af Flemming Gertz

Chefkonsulent, Seges

Vores kystvande er følsomme for fosfor. Der er ikke noget nyt i det udsagn. Det er gentaget hvert år i den årlige Novana-overvågningsrapport for marine områder af DCE under Aarhus Universitet.

Der er ingen tvivl om, at vores kystvande også er følsomme for kvælstof, men det må undre, hvor lidt fokus der er på fosfor til vores kystvande i den offentlige debat.

Reduktion af kvælstof er næsten synonym med bedre vandmiljø. Dette har konsekvenser i form af en manglende helhedsorienteret virkemiddelindsats.

For eksempel etablerer man i dag minivådområder for at reducere kvælstof til fjordene, men man inkluderer ikke effekten af fosfor, fordi fosfor til fjorde er ignoreret i vandområdeplanerne. Dette til trods for, at minivådområder dokumenteret har en høj fjernelsesrate af fosfor.

Fosforfølsomme fjorde

Seges har siden 2018 analyseret overvågningsdata for en række fjorde, og kendetegnede for dem alle er, at fosfor typisk begrænser væksten af alger i foråret i marts, april, maj og juni, og kvælstof begrænser væksten i maj, juni, juli, august og september. Dette dog med betydelige lokale variationer.

I nogle fjorde har fosforbegrænsning været den væsentligste faktor til mindskelse af algevæksten (for eksempel i Skive Fjord), mens der for eksempel i Nyborg Fjord er lange overlappende perioder med både fosfor- og kvælstofbegrænsning, som har ført til forbedring.

Kilder til fosfor

Fosforbidraget fra spildevand udgør til kystvande i omegnen af 30 procent af den samlede udledning. Bidraget faldt kraftigt i 80'erne og 90'erne som følge af spildevandsrensningen.

Der foregår til stadighed en forbedring for eksempel i form af, at man lukker mindre effektive anlæg og samler rensningen på nyere og mere effektive anlæg.

Men der er stadig rum for forbedring for eksempel i form af ukloakerede ejendomme, fælleskloakering og overløb også fra rensningsanlæg, som flere steder kan øge deres rensningsgrad, idet der er lavere lovkrav for rensning, når udløb er i marine vandområder i forhold til ferske vande.

I modsætning til udviklingen for spildevand er der ikke sket et fald i tabet af fosfor fra det åbne land gennem hele Novanas monitoringsperiode fra 1990. Udviklingen har med andre ord stået stille, så længe man har målt.

Dette skyldes utvivlsomt det store fokus på at reducere kvælstof. Virkemidlerne, som typisk har været anvendt for at reducere kvælstof som for eksempel efterafgrøder, vintergrønne marker og mindre brug af handelsgødning, har haft betragtelig virkning på kvælstofudledningen fra landbruget, men ingen effekt på fosfortabet.

De primære kilder til fosfortab fra det åbne land er ifølge ny rapport fra Aarhus Universitet i prioriteret rækkefølge brinkerosion, tab fra dræn (højbund/lavbund) og overfladisk erosion fra marker.

Regulering af fosforoverskuddet på marker har kun meget begrænset effekt, fordi markerne allerede indeholder fosfor, og det bedste virkemiddel er at stoppe transporten.

Tænk i helheder

Helhedstænkning er stort set fraværende i den søjleopdelte danske vandforvaltning.

I stedet for at afsætte midler til enten vandløbsrestaurering, kvælstofvådområder eller kvælstofminivådområder og så videre, bør man belønne virkemidler efter deres multieffekt.

Der er for eksempel stor synergi mellem vandløbsrestaurering og fosforvirkemidler. Dobbeltprofiler og miniådale blev i vid udstrækning taget ud af indsatsplanerne for vandløb, fordi man alene kiggede på deres biologiske effekt for vandløbet. Men de er potentielt meget effektfulde i forhold til fosforreduktion fra brinker.

Næste artikel

Landbrug & Fødevarer: Der er behov for en anden tilgang i de nye vandplaner

Drænvirkemidler som for eksempel minivådområder fjerner ikke kun kvælstof, men reducerer effektivt fosfortabet fra marker og minimerer sandtransport til vandløb, som kan være en fysisk forurening.

Samtidig er det naturligt klart, at anlæggelse af vådområder ikke må udløse en fosforkilde, fordi hovedfokus generelt er på kvælstof, når man i dag anlægger vådområder.

Det er på høje tid at få tænkt i helheder. I den internationale evaluering af de marine danske beregningsmodeller fra 2017 blev fraværet af fosfor påpeget.

Tilbage i 2013 afholdte Seges en konference om tilstanden i danske kystvande med deltagelse fra internationale topforskere, og også her blev vigtigheden af fosfor understreget.

Lokale virkemidler

I 2020 har Aarhus Universitet udgivet en rapport, som påpeger, at fjordene er følsomme for fosfor.

De sidste ti års status quo på udledning af kvælstof viser, at trods betydelige bestræbelser på at reducere udledningen af kvælstof er det ikke en nem øvelse, fordi mange af de kendte virkemidler er brugt.

Det giver derfor rigtig god mening at gå bort fra den meget søjleopdelte regulering og finde en mere helhedsorienteret tilgang til løsning af vandmiljøudfordringerne.

Vejen dertil er brug af mere lokal viden og højere grad af lokal indsatsplanlægning, hvor også marine virkemidler skal i spil.

Det kræver, at man justerer den overvejende topstyrede vandplanlægning hen imod bedre balance mellem lokalt input og statslig styring i de kommende vandområdeplaner fra 2021 til 2027.

Således at man får de lokale virkemidler i spil, som virker både til lands og til vands, og ikke igen alene forsøger at nå målene for fjordene med kun kvælstofreduktion.